

John Perrys invändning mot konsekvensargumentet

Är handlingsfrihet förenlig med determinism? Peter van Inwagens konsekvensargument ska visa att om determinismen är sann så kunde vi inte någonsin ha handlat annorlunda än vad vi faktiskt gjorde. Argumentet har påverkat många filosofer men det råder fortfarande oenighet om huruvida det är hållbart eller inte. John Perry (2004) är en av dem som försöker vederlägga argumentet; jag tänker undersöka om han lyckas.

1. VAN INWAGENS KONSEKVENSAARGUMENT

I boken *An Essay on Free Will* (1983) presenterar Peter van Inwagen tre olika versioner av konsekvensargumentet. Den version som Perry diskuterar handlar om en domare 'J' som vid en viss tidpunkt 'T' bara behövde lyfta sin hand för att förhindra avrättningen av en brottsling. J lyfte inte handen och följaktligen blev brottslingen avrättad. Vid T var J varken fastbunden eller förlamad och han kom fram till sitt beslut att inte lyfta handen efter att ha tänkt efter i lugn och ro. När J fattade sitt beslut var han fri från psykiska störningar och han var inte heller påverkad av droger eller under hypnos. Konsekvensargumentet ska visa att det trots dessa förutsättningar gäller att om determinismen är sann, så kunde J inte ha lyft sin hand vid T.

Van Inwagen använder 'T₀' för att beteckna en tidpunkt innan J var född. 'P₀' betecknar ett påstående som uttrycker hela den fysiska världens tillstånd vid T₀, 'P' står för ett påstående som beskriver världens tillstånd vid T och 'L' betecknar det påstående som uttrycker konjunktionen av alla naturlagar. Själva argumentet består av följande sju satser varav den sista är slutsatsen.

- (1) Om determinismen är sann, så följer P logiskt från konjunktionen av P₀ och L
- (2) Det är inte möjligt att J har lyft sin hand vid T och att P är sant
- (3) Om (2) är sann, så gäller att om J kunde ha lyft sin hand vid T, så kunde J ha falsifierat P

- (4) Om J kunde ha falsifierat P, och om P följer logiskt från konjunktionen av P_0 och L, så kunde J ha falsifierat konjunktionen av P_0 och L
- (5) Om J kunde ha falsifierat konjunktionen av P_0 och L, så kunde J ha falsifierat L
- (6) J kunde inte ha falsifierat L
- (7) Alltså, om determinismen är sann, så kunde J inte ha lyft sin hand vid T

Detta argument är satslogiskt giltigt och van Inwagen menar att om historien om J är sann, så är också premisserna sanna (1983, s. 68–71). Det är lätt att inse att det går att föra ett analogt resonemang för vilken person och vilken handling som helst. Om argumentets premisser är sanna är det därför också sant att om det råder determinism, så kunde inte någon person någonsin ha handlat annorlunda än vad hon eller han faktiskt gjorde.

De som accepterar konsekvensargumentets slutsats och anser att handlingsfrihet och determinism är oförenliga brukar kallas inkompatibilister. Den motsatta ståndpunkten benämns kompatibilism. Eftersom konsekvensargumentet är giltigt och kompatibilister förnekar slutsatsen måste de invända mot någon av premisserna. Uttrycket ”kunde ha falsifierat” förekommer i flera av argumentets premisser. Rimligheten hos premisserna beror därför delvis på vilken innebörd uttrycket ges. Kritiker av argumentet har hävdats att anledningen till att argumentet vid första påseendet tycks vara så starkt är att detta uttryck är flertydigt. Men för att argumentet ska vara giltigt måste uttrycket ges samma innebörd i varje premiss där det förekommer. En del kritiker menar att det inte finns någon innebörd enligt vilken samtliga premisser är rimliga. Till dessa hör John Perry.

En av de mest kända kritikerna av konsekvensargumentet är David Lewis.¹ Lewis invänder mot argumentet genom att förneka antingen premiss (5) eller premiss (6) beroende på hur uttrycket definieras. Perry riktar däremot sin kritik mot premiss (3) och (4), vilka accepteras av Lewis.

2. PERRYS INVÄNDNING MOT KONSEKVENSAARGUMENTET

Enligt Perry förefaller det vara en rimlig tanke att många påståenden görs sanna av händelser som inträffar vid en viss tidpunkt eller inom ett visst tidsintervall. Dessutom menar Perry att det kan verka intuitivt rimligt

¹Enligt van Inwagen är Lewis invändning den allvarligaste som riktats mot konsekvensargumentet. Jag har behandlat Lewis invändning och granskat van Inwagens svar på den i min magisteruppsats, *Konsekvensargumentet – Diskussionen mellan Peter van Inwagen och David Lewis*, framlagd 2007 vid Filosofiska institutionen, Stockholms universitet.

att anta att dessa påståenden är varken sanna eller falska fram till dess att de görs sanna eller falska av händelser. Men det skulle innebära att påståenden om framtiden än så länge saknar sanningsvärde, vilket strider mot den vanliga tvåvärdeslogiken. För att lösa detta skiljer Perry mellan två egenskaper som har att göra med sanning hos påståenden. Den ena är egenskapen att *vara* sann (eller falsk). Den andra är egenskapen att *göras* sann (eller falsk) och den är, till skillnad från den första, knuten till bestämda tidpunkter eller tidsintervall. Det faktum att ett påstående ännu inte har *gjorts* sant (eller falskt) innebär alltså inte att det inte *är* sant (eller falskt). Perry påpekar också att det tycks som att den här idén inte gäller alla typer av påståenden, eftersom det verkar finnas påståenden vilkas sanningsvärde inte fastställs genom att de görs sanna eller falska av händelser (s. 234–236). Det finns mycket att säga om de här idéerna kring påståenden och sanning. Men eftersom avsikten här är att granska Perrys kritik av van Inwagens argument får det räcka med denna korta redogörelse.

Perry invänder mot konsekvensargumentet genom att hävda att premiss (4) är falsk. Att (4) tycks vara sann beror enligt Perry på att uttrycket ”falsifierar ett påstående” är mångtydigt och det måste ges en innebörd enligt vilken premiss (3) är sann (s. 246). Perry ger två förslag på hur det kan förstås.

Enligt det första förslaget falsifierar man ett påstående om man gör något som *ändrar* påståendets sanningsvärde från att vara sant till att vara falskt. Premiss (2) säger att det inte är möjligt att J har lyft sin hand vid T och att P är sant. P står ju för ett påstående som beskriver den fysiska världens tillstånd vid T och eftersom J inte lyfte sin hand vid T inkluderar P påståendet *J lyfter inte sin hand vid T*. Premiss (2) är alltså sann. Med Perrys första förslag säger eftersatsen i premiss (3) att om J kunde ha lyft sin hand vid T så kunde J ha ändrat sanningsvärdet hos påståendet P från sant till falskt. Precis som Perry säger verkar detta vara omöjligt och det är fullkomligt klart att premiss (2) inte implicerar att om J kunde ha lyft sin hand vid T, så kunde J ha gjort något som innebär att ett påstående som fram till T har varit sant plötsligt ändrar sanningsvärde till falskt (s. 246). Med den här innebörden är således premiss (3) falsk.

Den andra innebörden av ”falsifierar ett påstående” som Perry anger är att man gör något som gör negationen av påståendet sann vid en tidpunkt då inget ännu har gjort påståendet sant eller falskt. Med den här innebörden är premiss (3) sann. Om J hade lyft sin hand vid T så skulle J i denna mening ha falsifierat påståendet *J lyfter inte sin hand vid T*. Påstående skulle då ha varit falskt och det skulle ha varit falskt på grund av att J lyfte handen vid T. Perrys poäng är nu att med den här betydelsen är

premiss (4) i konsekvensargumentet falsk och han resonerar på följande sätt. Från det faktum att man i den här meningen falsifierar ett påstående P och det faktum att P följer logiskt från ett annat påstående, Q, följer inte att man också falsifierar Q. Det är nämligen möjligt att Q redan har gjorts falskt av en händelse som inträffar innan man utför den handling som gör P falskt (s. 246-247).

För att illustrera detta ger Perry följande exempel:

(Q)P & J:s mamma åt en morot 1944

P representerar som tidigare en beskrivning som inkluderar påståendet *J lyfter inte sin hand vid T*. Vi antar nu att T är en tidpunkt efter år 1944. Eftersom Q är en konjunktion och P är en av dess konjunkter följer P logiskt från Q. Före T har det inte inträffat något som har gjort P sant eller falskt. J kan därför falsifiera P genom att lyfta sin hand vid T. Om J gör det är även Q falskt. Men Q kan ha gjorts falskt innan J gör P falskt. Det skulle vara fallet om J:s mamma inte åt en morot år 1944. Då gäller att trots att J falsifierar P och P följer logiskt från Q, så falsifierar J inte Q enligt den här innebörden (Perry, s. 247).

Det finns alltså två krav som måste vara uppfyllda för att man ska falsifiera ett påstående med den här betydelsen. Det första villkoret är temporalt och innebär att om det tidigare har inträffat en händelse som gör påståendet falskt så kan man inte falsifiera påståendet vid en senare tidpunkt, även om man kan göra något som är oförenligt med påståendet. Det andra villkoret är att det ska finnas ett samband mellan det man gör och påståendets sanningsvärde. Det tycks inte räcka med att man utför en handling som är oförenlig med påståendet och att det inte tidigare har inträffat något som redan gjort påståendet falskt. Det måste också vara själva handlingen som *gör* påståendet falskt. Detta kan förstås som att negationen av påståendet görs sann av det faktum att handlingen utförs. Då är påståendet falskt på grund av att dess negation är sann. Kanske kan man hänvisa till att vi har en intuitiv förståelse av vad det innebär att ett påstående görs sant av att en händelse inträffar. Att påståendet *J lyfter sin hand vid T* görs sant av att J lyfter sin hand vid T verkar både förståeligt och rimligt. Men man skulle vilja ha en närmare förklaring av vad det här är för slags relation. Ett sätt att undkomma kravet på en sådan förklaring är att ge uttrycket en lite annorlunda innebörd. Ett förslag på en sådan är att man falsifierar ett påstående om man gör något som är oförenligt med påståendet vid en tidpunkt då det ännu inte har inträffat något som är oförenligt med påståendet. Men om man genom att utföra en handling falsifierar ett påstående verkar det rimligt att anta att det finns någon slags relation (men vilken?) mellan utförandet av handlingen och påståendet.

För att närmare förklara varför premiss (4) är falsk med Perrys innebörd av ”falsifierar ett påstående” kan man utveckla hans resonemang på följande sätt. Om J hade lyft sin hand vid T, så skulle J ha gjort något som hade gjort P falskt. Då skulle också ($P_0 \& L$) ha varit falskt, eftersom P följer logiskt från ($P_0 \& L$). Men det följer inte att ($P_0 \& L$) skulle ha varit falskt på grund av att J lyfte handen vid T. Det är nämligen möjligt att det före T har inträffat en händelse som gör ($P_0 \& L$) falskt. Om det är tänkt att premiss (4) ska gälla med nödvändighet räcker det med att påpeka att detta är möjligt för att visa att (4) är falsk.

Perry anser dessutom att detta inte bara är möjligt utan att det också är fallet. Perry tillhör dem som hävdar att om J hade lyft handen vid T så skulle det förflutna ha varit annorlunda, det vill säga P_0 skulle ha varit falskt (s. 251–252). Det innebär att det vid T_0 , som ju är en tidpunkt före T, skulle ha inträffat en händelse som gör P_0 , och alltså också ($P_0 \& L$), falskt. Denna idé om kontrafaktiska villkorssatser kombinerar Perry sedan med kompatibilism. Det innebär att han anser att om determinismen är sann, så kunde vi ibland ha utfört handlingar som är sådana att om vi hade utfört dem så skulle det förflutna ha sett lite annorlunda ut.

En kompatibilist som har en annan idé om vad som skulle ha varit fallet om J hade lyft handen vid T är David Lewis. Enligt Lewis position är det naturlagarna som skulle ha varit annorlunda. Men det är inte J:s handling som skulle ha gjort någon naturlag falsk. I stället är det en händelse som skulle ha inträffat strax före T, ett så kallat divergensmirakel, som skulle ha gjort en lag falsk. Om J hade lyft handen vid T, så skulle alltså L ha varit falskt, men inte på grund av att J lyfte handen, utan på grund av att ett divergensmirakel skulle ha inträffat strax före T.

Enligt de här två olika teorierna om vad som skulle ha varit fallet om J hade lyft handen är premiss (4) falsk med Perrys innebörd. Detta gäller oavsett om vi betraktar premissen som en nödvändig sanning eller inte. Men det finns en annan idé enligt vilken (4) är kontingent sann. Denna idé säger att om J hade lyft handen vid T, så skulle något som faktiskt är en naturlag inte ha varit det och det är J:s handling som skulle ha gjort påståendet som uttrycker naturlagen falskt. Det innebär att om J hade lyft handen så skulle L, och alltså även ($P_0 \& L$), ha varit falskt på grund av att J lyfte handen. Enligt de kompatibilister som resonerar på det här sättet är det våra handlingar som gör lagarna sanna, det vill säga lagarna är sanna för att vi handlar som vi gör (se Helen Beebe & Alfred Mele). Perry uttrycker skepsis mot den syn på naturlagar som den här versionen av kompatibilism bygger på (s. 237–241). Jag kommer här inte göra något försök att reda ut vilken kompatibilistisk ståndpunkt som är den mest rimliga (eller minst orimliga). Men de som skulle hävda att premiss (4) är sann med Perrys innebörd kan bara hävda att (4) är kontingent sann.

Perry har visat att (4) inte är nödvändigt sann enligt den innebörd som han föreslår, oavsett vad som faktiskt skulle ha varit fallet om J hade lyft sin hand vid T.

3. BEMÖTANDE AV PERRYS INVÄNDNING

På vilket sätt är det Perry visat relevant i diskussionen mellan kompatibilister och inkompatibilister om konsekvensargumentet? Van Inwagen skulle förmodligen bemöta Perrys invändning genom att hänvisa till att det finns andra innebörder av ”kunde ha falsifierat ett påstående” enligt vilka premisserna (3) och (4) båda är sanna. Det gäller både för den innebörd som van Inwagen ger uttrycket och för det förslag som David Lewis, som ju invänder mot konsekvensargumentet, har.

Den innebörd van Inwagen föreslår kan formuleras så här:

En agent *kunde ha falsifierat p* om, och endast om, agenten kunde ha gjort något som är sådant att i varje möjlig värld där agenten gör det och där det förflutna är likadant som det faktiskt var är *p* falskt. (2004, s. 346)

Premiss (2) i konsekvensargumentet säger att det inte finns någon möjlig värld i vilken J har lyft sin hand vid T och där P är sant. Det innebär att om J kunde ha lyft sin hand vid T, så kunde J ha utfört en handling som är sådan att i varje möjlig värld där J utför handlingen (och där det förflutna är likadant) är P falskt. Därför är premiss (3) sann, om vi tillämpar van Inwagens innebörd. Premiss (4) utgörs av en villkorssats vars försats består av två delar. Den första delen säger att J kunde ha utfört en handling som är sådan i varje möjlig värld där J utför handlingen och där det förflutna är likadant är P falskt. Andra delen av försatsen säger att P följer logiskt från ($P_0 \& L$). Det innebär att i varje möjlig värld där P är falskt är också ($P_0 \& L$) falskt. Om vi lägger ihop dessa två delar får vi att J kunde ha utfört en handling som är sådan att i varje möjlig värld där J utför handlingen och där det förflutna är likadant är ($P_0 \& L$) falskt, vilket är precis vad eftersatsen i (4) säger. Alltså är även (4) sann.

Lewis förslag kan inledningsvis formuleras på följande sätt:

En agent *kunde ha falsifierat p* om, och endast om, agenten kunde ha gjort något som är sådant att om agenten hade gjort det, så skulle *p* ha falsifierats, vilket innebär att det skulle ha inträffat en händelse *h* som är sådan att det gäller att i varje möjlig värld där *h* inträffar är *p* falskt. (s. 297)

Lewis gör sedan en distinktion mellan en stark och en svag version av denna innebörd. Den starka versionen säger att händelsen *h* måste vara

antingen agentens handling eller orsakad av agentens handling. Enligt den svaga versionen behöver *h* inte vara själva handlingen eller ens en händelse orsakad av handlingen. Denna distinktion ligger till grund för den kritik Lewis riktar mot konsekvensargumentet. Om vi tillämpar den starka versionen förkastar Lewis premiss (5). Tillämpar vi den svaga förnekar han premiss (6) enligt det resonemang om divergensmirakel som kort refererades ovan. Men när det gäller de fyra första premisserna i konsekvensargumentet spelar skillnaden mellan de två versionerna inte någon roll.

Premiss (2) säger att det inte finns någon möjlig värld i vilken J har lyft sin hand vid T och där P är sant. Om (2) är sann så gäller att om J kunde ha lyft sin hand vid T, så kunde J ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det så skulle det ha inträffat en händelse, nämligen J:s handlyftande, som är sådan att i varje möjlig värld där den inträffar är P falskt. Det här är precis vad premiss (3) säger oavsett vilken version av Lewis innebär vi tillämpar. Den svaga versionen innehåller ju inte något villkor som säger att den falsifierande händelsen inte får utgöras av själva handlingen. Alltså är (3) sann med Lewis innebörd. När det gäller premiss (4) säger första delen av försatsen att J kunde ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det, så skulle det ha inträffat en händelse, J:s handlyftande, som är sådan att i varje möjlig värld där den inträffar är P falskt. Och eftersom andra delen av försatsen säger att ($P_0 \& L$) är falskt i varje möjlig värld där P är falskt, så innebär det att J kunde ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det så skulle det ha inträffat en händelse som är sådan att i varje möjlig värld där den inträffar är ($P_0 \& L$) falskt. Således är även premiss (4) sann med Lewis innebörd.

4. AVSLUTNING

Om Perrys inlägg ska tillföra något i debatten mellan van Inwagens och Lewis kring konsekvensargumentet, måste vi anta att Perry inte accepterar någon av de innebörder som de föreslår.

På annat håll har det riktats kritik mot såväl van Inwagens som Lewis innebörder. Benjamin Schnieder, som förespråkar en innebörd som liknar Perrys, menar att varken van Inwagens eller Lewis innebörder återspeglar vår intuitiva förståelse av uttrycket ”kunde ha falsifierat ett påstående” (s. 415–417). Enligt den här kritiken skulle Perrys innebörd vara att föredra eftersom den innehåller det intuitivt rimliga villkoret att det ska vara utförandet av handlingen som gör negationen av påståendet sann. Att Lewis och van Inwagens innebörder inte innehåller några krav på ett sådant samband mellan handlingen och påståendets sanningsvärde har kontraintuitiva implikationer enligt Schnieder. Ett exempel som

Schnieder tar upp är att man enligt deras innebörder kan falsifiera påståenden som är nödvändigt falska genom att utföra vilken handling som helst (s. 417). Men Lewis har påpekat att det i det här sammanhanget inte spelar någon roll vad uttrycket betyder i vanligt språkbruk eftersom van Inwagen har introducerat det som en teknisk term (Lewis, s. 296). I sitt svar till Lewis bekräftar van Inwagen att det är så man ska se på saken och han framhåller att uttrycket inte förekommer i argumentets slutsats (van Inwagen, 2004, s. 345). Därför verkar det som att den här kritiken av van Inwagens och Lewis innebörder inte är berättigad.

Det finns emellertid ett skäl för Perry att inte acceptera van Inwagens innebörd och det är att den inte gör rättvisa åt den kompatibilistiska idé som Perry är anhängare av. Terence Horgan har anmärkt att med van Inwagens innebörd insatt i konsekvensargumentet är kompatibilister av Perrys slag hänvisade till att hävda att om determinismen är sann så kunde J ha falsifierat L. Och detta trots att de förnekar att L skulle ha varit falskt om J hade lyft handen vid T (Horgan, fotnot 14, s. 355). Perry menar ju att det är P_0 som skulle ha varit falskt. Men enligt van Inwagens innebörd kunde J ha falsifierat P_0 om, och endast om, J kunde ha gjort något som är sådant att i varje möjlig värld där J gör det och där det förflutna är likadant som det faktiskt var är P_0 falskt. Det finns emellertid inte någon möjlig värld där det förflutna är likadant som det faktiskt var och P_0 är falskt eftersom P_0 är ett sant påstående om det faktiska förflutna. Därför kunde J inte ha falsifierat P_0 i den här betydelsen.

Men den svaga versionen av Lewis innebörd bör kompatibilister som Perry kunna acceptera. Enligt den svaga versionen kunde J ha falsifierat P_0 om, och endast om, J kunde ha utfört en handling som är sådan att om J hade utfört den så skulle det ha inträffat en händelse som varken är J:s handling eller orsakad av J:s handling, men som är sådan att i varje möjlig värld där den inträffar är P_0 falskt. Perry skulle förmodligen gå med på att J kunde ha falsifierat P_0 i den här meningen. Hans idé är ju att om J hade lyft handen vid T, så skulle det ha inträffat en händelse som gör P_0 falskt. Och en händelse som gör ett påstående falskt måste rimligtvis vara sådan att påståendet är falskt i varje möjlig värld där händelsen inträffar. Enligt Perrys kompatibilistiska ståndpunkt kunde J alltså ha falsifierat P_0 enligt den svaga versionen av Lewis innebörd.

När det gäller Lewis finns det de som har hävdats att hans definition av vad det innebär att en händelse falsifierar ett påstående är för stark. De anser av olika skäl att det inte är rimligt att anta att det skulle ha inträffat en händelse som är sådan att påståendet är falskt i *varje* möjlig värld där händelsen inträffar (se exempelvis Terence Horgan, s. 346 och Helen Beebe, 2003). Huruvida detta stämmer tar jag inte ställning till men formulerar en innebörd som undgår kritiken. Den bör man kunna

acceptera oavsett vilken ståndpunkt man intar i diskussionen om konsekvensargumentet och den lyder:

En agent *kunde ha falsifierat* p om, och endast om, agenten kunde ha gjort något som är sådant att om agenten hade gjort det så skulle p ha varit falskt.

Det här är en innebörd som är förenlig med en rad olika idéer. En del skulle kanske tycka att den därför inte är särskilt klagörande. Men fördelen är att den är neutral i förhållande till de olika positionerna i debatten om konsekvensargumentet. Förklaringarna till varför J under determinism kunde eller inte kunde ha gjort något som står i strid med $(P_0 \& L)$ bör inte ingå i betydelsen av uttrycket ”kunde ha falsifierat”, utan de hör hemma i diskussionen kring premissernas rimlighet. Kompatibilister som Perry skulle hävda att J kunde ha falsifierat P_0 enligt den här innebörden och de måste då förklara vad den här makten som de anser att J har består i. Andra kompatibilister skulle anse att J kunde ha falsifierat L och de får då redogöra för sina idéer om hur man ska förstå den makt som de menar att J har. Inkompatibilister bör sedan försvara konsekvensargumentet genom att tala om varför de anser att dessa idéer är orimliga.

Med den här innebörden insatt i konsekvensargumentet gäller följande. Premiss (2) säger att det inte finns någon möjlig värld där J lyfter handen vid T och där P är sant. Det innebär att om J kunde ha lyft handen vid T så kunde J ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det så skulle P ha varit falskt. Således är premiss (3) sann med denna innebörd. Och om J kunde ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det så skulle P ha varit falskt och $(P_0 \& L)$ är falskt i alla möjliga världar där P är falskt, så kunde J ha gjort något som är sådant att om J hade gjort det, så skulle $(P_0 \& L)$ ha varit falskt. Därför är även premiss (4) sann med den här innebörden.

Om man inte accepterar van Inwagens och Lewis innebörder av uttrycket ”kunde ha falsifierat” finns det alltså ytterligare minst en innebörd enligt vilken premisserna (3) och (4) båda är sanna.

Sammanfattningen blir den att John Perry inte visat att konsekvensargumentet är ohållbart, hans invändning är inte relevant.

LITTERATUR

- Beebe, Helen och Alfred Mele. 2002. ”Humean Compatibilism”, *Mind* 111, s. 201–223.
- Beebe, Helen. 2003. ”Local Miracle Compatibilism”, *Noûs* 37:2, s. 258–277.
- Horgan, Terence. 1985. ”Compatibilism and the Consequence Argument”, *Philosophical Studies* 47, s. 339–356.

- Lewis, David. 1986. "Are We Free to Break the Laws?", *Philosophical Papers*, Vol II. New York och Oxford: Oxford University Press. Sv. övers. "Kan vi bryta mot naturlagarna?", i *Filosofin genom tiderna: 1900-talet Efter 1950*, andra upplagan, red. K. Marc-Wogau, L. Bergström och S. Carlshamre, s. 390–98. (Stockholm: Thales, 2008).
- Perry, John. 2004. "Compatibilist Options", i *Freedom and Determinism*, red. Joseph Keim Campbell, Michael O'Rourke och David Shier, s. 231–254. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Schnieder, Benjamin Sebastian. 2004. "Compatibilism and the Notion of Rendering Something False", *Philosophical Studies* 117, s. 409–428.
- van Inwagen, Peter. 1983. *An Essay on Free Will*. Oxford: Clarendon Press.
- van Inwagen, Peter. 2004. "Freedom to Break the Laws", *Midwest Studies in Philosophy*, XXVIII, s. 334–350.